

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΤΟ ΝΕΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΔΙΕΡΜΗΝΕΑ

Ήδη από τη δεκαετία του 1960 ξεκίνησαν οι συζητήσεις για το γεγονός ότι υπάρχει ένα είδος διερμηνείας, διαφορετικό από εκείνο της διερμηνείας συνεδρίων η οποία είχε καθιερωθεί τότε ως το βασικό είδος διερμηνείας –αν όχι το μοναδικό. Ο όρος *interprétation de liaison*, δηλαδή η διερμηνεία διαμεσολάβησης (*liaison interpreting*),¹ χρησιμοποιήθηκε το 1962 από τον Henri van Hoof για να περιγράψει τη διερμηνεία που πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια εμπορικών διαπραγματεύσεων (van Hoof 1962: 24f). Η αναφορά αυτή είναι ενδεικτική των πρώτων βημάτων που έγιναν εκείνη την εποχή προς την κατεύθυνση της κοινής αποδοχής του γεγονότος ότι χρησιμοποιούνται συχνά και άλλα είδη διερμηνείας, πέραν της διερμηνείας συνεδρίων. Σταδιακά η σημασία του όρου της διερμηνείας διαμεσολάβησης διευρύνεται και στα μέσα της δεκαετίας του 1990 αρχίζει να περιλαμβάνει επίσης τη διερμηνευόμενη επικοινωνία με μετανάστες στο πλαίσιο δημόσιων φορέων, αλλά εν γένει και στο πλαίσιο του τουρισμού, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού (Gentile, Ozolins, Vasilakakos 1996: 1). Εκείνη την περίοδο οι ερευνητές και οι θεωρητικοί της διερμηνείας αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για αυτό το είδος διερμηνείας, ενώ ο όρος *liaison interpreting* αρχίζει να συνυπάρχει με τον όρο *community interpreting* και αργότερα να παραγκωνίζεται σε κάποιον βαθμό από αυτόν. Το 1997

---

¹ Οι όροι των διάφορων ειδών διερμηνείας έχουν μεταφραστεί προς τα ελληνικά σε όλο το κείμενο όπως έχουν καθιερωθεί και χρησιμοποιούνται στη σύγχρονη ελληνική βιβλιογραφία. Οι όροι ειδών διερμηνείας των οποίων η μετάφραση στα ελληνικά δεν έχει καθιερωθεί, μεταφράστηκαν από εμένα.

η Roda Roberts ορίζει την κοινοτική διερμηνεία (*community interpreting*) ως

το είδος της διερμηνείας που χρησιμοποιείται για να βοηθήσει τους μετανάστες που δεν είναι φυσικοί ομιλητές της γλώσσας, προκειμένου να αποκτήσουν πλήρη και ισότιμη πρόσβαση σε θεσμοθετημένες υπηρεσίες (νομικές, υγείας, εκπαιδευτικές, τοπικές κυβερνητικές, κοινωνικές υπηρεσίες).²

(Roberts 1997: 8)

Έναν ορισμό της κοινοτικής διερμηνείας συναντάμε και το 1998, όπως προτείνεται από τη Cecilia Wadensjö, η οποία αποτελεί μία από τις πρωτοπόρες θεωρητικούς στον χώρο της κοινοτικής διερμηνείας. Συγκεκριμένα, στο έργο της “*Interpreting as Interaction*” περιγράφει αυτό το είδος διερμηνείας ως

τη διερμηνεία που πραγματοποιείται στις προσωπικές συναντήσεις μεταξύ δημόσιων λειτουργών και απλών πολιτών, οι οποίοι συναντώνται για έναν συγκεκριμένο σκοπό, στο πλαίσιο ενός δημόσιου φορέα.

(Wadensjö 1998: 49)

Παρακάτω προσθέτει ότι αυτό το είδος διερμηνείας συνεχίζει να αποκαλείται ενίοτε και *διερμηνεία διαμεσολάβησης* (*liaison interpreting*), ότι αποτελεί το είδος διερμηνείας που χρησιμοποιείται συχνότερα παγκοσμίως και ότι, ενώ παλιότερα πραγματοποιούταν κυρίως από εθελοντές, *ad hoc* δίγλωσσους, συγγενείς ή ακόμα και παιδιά, πλέον εξελίσσεται σε επάγγελμα και ακολουθεί μια πορεία επαγγελματοποίησης. Μάλιστα, ακριβώς επειδή αποτελεί ένα νέο επάγγελμα του οποίου η καθιέρωση δεν έχει πραγματοποιηθεί πλήρως, αυτό το είδος διερμηνείας αποκαλείται και με πολλά άλλα ονόματα όπως *medical interpreting*, *social service interpreting*, *dialogue interpreting*, τα οποία κάθε φορά υπογραμμίζουν κάποιο διαφορετικό χαρακτηριστικό ή πε-

---

² Αυτή, όπως και οι υπόλοιπες μεταφράσεις των χωρίων προς τα ελληνικά σε όλο το κείμενο, έχουν γίνει από εμένα.

ριβάλλον εργασίας της κοινοτικής διερμηνείας. Για παράδειγμα ο όρος *dialogue interpreting* υπογραμμίζει την επικοινωνία αυτή καθαυτή, ενώ ο όρος *medical interpreting* τονίζει τον δημόσιο οργανισμό στο πλαίσιο του οποίου πραγματοποιείται η διερμηνεία (Wadensjö 1998: 49-50).

Και το όνομα (του επαγγέλματος) αυτού...

Τον πλούτο των όρων που αναπτύχθηκαν εν τω μεταξύ σε όλο το πεδίο της διερμηνειολογίας κατέγραψε ο Franz Röchhacker το 2011 στο άρθρο του “NT and CI in ITS: taxonomies and tensions in interpreting studies”. Εκεί, ο θεωρητικός παρουσιάζει τα ευρήματά του από την έρευνα στο ορολογικό πεδίο της διερμηνείας, βασιζόμενος στην αδημοσίευτη αντίστοιχη έρευνα όρων που αποδίδονται σε επαγγελματίες διερμηνείς του Brian Harris (“Taxonomic Survey of professional Interpreting”), η οποία πραγματοποιήθηκε το 1994. Πιο συγκεκριμένα, με το άρθρο του ο Röchhacker συμβάλλει στην χαρτογράφηση και στην ταξινόμηση της ποικιλίας των σχετικών όρων, βοηθώντας μας να κατανοήσουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όλων αυτών των υποκατηγοριών. Σε αυτό το πλαίσιο, ο Uldis Ozolins πραγματοποίησε μια εκτενή έρευνα στο ίδιο ορολογικό πεδίο (2014) και ταξινόμησε τους όρους με έναν τρόπο που εξυπηρετεί στο να φανεί ότι οι διάφοροι χαρακτηρισμοί των διερμηνέων αποτυπώνουν μια συγκεκριμένη θέαση των ρόλων και της δεοντολογίας αυτών των επαγγελματιών, η οποία δεν προκύπτει μόνο από τους ίδιους τους διερμηνείς, αλλά και από τα υπόλοιπα συμβαλλόμενα μέρη των περιστάσεων που χρήζουν υπηρεσιών διερμηνείας. Ειδικότερα, τα συμπεράσματα της έρευνάς του συνοψίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1.1
Ποιος καθορίζει ποιο είδος διερμηνείας

Καθορίζεται από το επάγγελμα ή τη βιβλιογραφία του επαγγέλματος (ο αυτοχαρακτηρισμός ποικίλει, ο πιο συνήθης όρος είναι διερμηνεία)	Καθορίζεται από τους φορείς (οι διερμηνείς σε αυτές τις κατηγορίες χρησιμοποιούν συχνά τον χαρακτηρισμό όπως ορίζεται από τον φορέα)	Καθορίζεται από άλλους (οι διερμηνείς σε αυτές τις κατηγορίες συνήθως δε χρησιμοποιούν τους παρακάτω όρους για να αυτοχαρακτηριστούν)
Διερμηνεία Διερμηνεία συνεδρίων Κοινοτική διερμηνεία Διερμηνεία διαμεσολάβησης Μονολογική/ διαλογική Διερμηνεία επιχειρήσεων		
Διερμηνεία δημόσιων υπηρεσιών Δικαστική διερμηνεία Ιατρική διερμηνεία		
	Κοινωνική διερμηνεία Υπηρεσία διερμηνείας «Τοπικό προσωπικό» «Πολίτες» (Δια)πολιτισμική μεσολάβηση Γλωσσική μεσολάβηση	
		Ad hoc διερμηνεία Μη επαγγελματική διερμηνεία Εθελοντική διερμηνεία Φυσική διερμηνεία «Ρυθμιστής»

Πιο πρόσφατα, το 2016, η Rebecca Tipton και η Olgierda Furmanek παρουσίασαν με τη σειρά τους την καταγραφή ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος όρων, όπως χρησιμοποιούνται σε διάφορα γεωεθνικά περιβάλλοντα (Αφρική, Ασία, Αυστραλία και Ωκεανία, Ευρώπη, Βόρεια Αμερική, Νότια Αμερική) για να περιγράψουν τους κοινοτικούς διερμηνείς (Tipton & Furmanek 2016: 5). Από την έρευνά τους προκύπτει ότι από το 2015 οι πιο συνηθισμένοι χαρακτηρισμοί για αυτούς τους διερμηνείς είναι *διερμηνείς δημοσίων υπηρεσιών και κοινοτικοί διερμηνείς*. Αναλυτικότερα, κατηγοριοποίησαν τους σχετικούς όρους ως εξής:

- Οι όροι *διερμηνεία διαλόγου, κοινοτική διερμηνεία και διερμηνεία δημοσίων υπηρεσιών* χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, χωρίς διαφοροποιήσεις στο νόημα.
- Οι όροι *διαγλωσσική/διαπολιτισμική μεσολάβηση και κοινοτική διερμηνεία/διερμηνεία δημοσίων υπηρεσιών* χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, χωρίς διαφοροποιήσεις στο νόημα.
- Σε κάποια είδη διερμηνείας αναφέρεται το πεδίο στο οποίο προσφέρεται η διερμηνεία, όπως στους όρους *νομική, ιατρική, εκπαιδευτική διερμηνεία*.
- Σε κάποια είδη διερμηνείας αναφέρεται ο τρόπος με τον οποίο προσφέρονται οι υπηρεσίες διερμηνείας (π.χ. *διαδοχική, ταυτόχρονη, ψιθυριστή διερμηνεία και άλλα*).

(Tipton & Furmanek 2016: 6)

Πέρα από όλα τα παραπάνω, οι Tipton & Furmanek κάνουν αναφορά στους όρους που αφορούν το πεδίο των επιχειρήσεων και του τουρισμού, αλλά και στην αθλητική διερμηνεία, τη στρατιωτική διερμηνεία, τη διερμηνεία σε εμπόλεμες ζώνες ή σε περιπτώσεις καταστροφών, χωρίς να εμβαθύνουν περισσότερο σε αυτούς και χωρίς να τους συνδέουν με όλους τους υπόλοιπους όρους που αφορούν την κοινοτική διερμηνεία (Tipton & Furmanek 2016: 7).

Όσον αφορά τους όρους που έχουν επικρατήσει στην Ελλάδα για αυτό το είδος της διερμηνείας, η Φωτεινή Αποστόλου στο

έργο της με τίτλο «Η μετάφραση και η διερμηνεία για δημόσιες υπηρεσίες στην Ελλάδα» (2015) αναφέρει ότι οι όροι *κοινοτική διερμηνεία* και *διερμηνεία δημόσιων υπηρεσιών* δεν υπάρχουν ως αντικείμενα απασχόλησης στην Ελλάδα και ότι έχουν αρχίσει να αντικαθίστανται από την έννοια του διαπολιτισμικού μεσολαβητή (Αποστόλου 2015: 21-22). Με το παραπάνω θα συμφωνήσουμε εν μέρει. Είναι γεγονός ότι ο όρος διαπολιτισμικός μεσολαβητής³ χρησιμοποιείται πλέον πολύ συχνά τόσο σε προκηρύξεις απασχόλησης διάφορων ΜΚΟ όσο και σε τίτλους εκπαιδευτικών σεμιναρίων που πραγματοποιούνται αποσπασματικά στη χώρα. Ωστόσο, ο όρος *κοινοτική διερμηνεία* έχει αρχίσει χρησιμοποιείται ολοένα και συχνότερα (συνυπάρχοντας με τον όρο *διαπολιτισμικός μεσολαβητής*). Ενδεικτικό αυτής της τάσης ή, ενδεχομένως, παράγοντας που συνέβαλε σε αυτή την τάση, αποτελεί το γεγονός ότι εντάχθηκε το μάθημα της «Κοινοτικής διερμηνείας» ως υποχρεωτικό μάθημα στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών της Ειδικευσης Διερμηνείας του Τμήματος Ξένων Γλωσσών, Μετάφρασης και Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου, καθιστώντας γνωστή στο ευρύ κοινό με αυτή την ονομασία, αυτή την πτυχή της διερμηνείας.⁴

Προς την καθιέρωση του όρου της κοινοτικής διερμηνείας έναντι αυτού της διαπολιτισμικής μεσολάβησης έχει συμβάλλει και η

---

³ Συναντάται ενίοτε και ως *πολιτισμικός μεσολαβητής* ή *πολιτισμικός διαμεσολαβητής*, καθώς επικρατεί ασάφεια σχετικά με αυτόν τον όρο και τις απόπειρες μετάφρασης του αγγλικού *inter/cultural inter/mediator* (αναλυτικότερα βλ. Αποστόλου 2015: 51). Προκειμένου να εξυπηρετηθεί η οικονομία του λόγου, στο κείμενο χρησιμοποιείται μόνο ο όρος *διαπολιτισμικός μεσολαβητής*.

⁴ Αναλυτικότερα, το περιεχόμενο του μαθήματος περιγράφεται σύντομα ως εξής: «Το μάθημα εστιάζει στο θεωρητικό και πρακτικό υπόβαθρο της διερμηνείας συνεδρίων και της κοινοτικής διερμηνείας, στη σύγκριση των “settings” στους διάφορους τύπους διερμηνείας (συνεδρίων και κοινοτικής), στα είδη της κοινοτικής διερμηνείας (κατηγορίες, συνθήκες, δυσκολίες), στον κώδικα δεοντολογίας, στη νέα προσέγγιση στην κοινοτική διερμηνεία και στο ρόλο που καλείται να παίξει ο διερμηνέας σε αυτό το πλαίσιο». Βλ. την περιγραφή εδώ: <http://www.dflti.ionio.gr/el/node/2521> .

δημιουργία της επαγγελματικής Ελληνικής Ένωσης Διερμηνέων και Μεταφραστών Σπανίων Γλωσσών (ΕΛΕΝΔΙΜΕΣΓ). Η ένωση αυτή δημιουργήθηκε το 2016 και προωθεί την επαγγελματοποίηση διερμηνέων και μεταφραστών που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους κατά την επικοινωνία προσφύγων και μεταναστών με τις δημόσιες υπηρεσίες: η χρήση του όρου «διερμηνέων» στον τίτλο έναντι του όρου «δια/μεσολαβητών» ή κάποιου παρεμφερούς, προωθεί εν μέρει τη χρήση του όρου της *κοινοτικής διερμηνείας* για αυτές τις υπηρεσίες. Παράλληλα, από το 2014 έχει ξεκινήσει το ερευνητικό πρόγραμμα «Κοινοτική διερμηνεία στην Ελλάδα (CiGreece)» το οποίο πραγματοποιείται στο πλαίσιο του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Ηπείρου και έχει δημοσιεύσει διάφορες μελέτες και άρθρα σχετικά με την κοινοτική διερμηνεία.⁵ Ειδικότερα, σε ερευνητικό επίπεδο στην Ελλάδα, χρησιμοποιείται πλέον σχεδόν αποκλειστικά ο όρος της κοινοτικής διερμηνείας για το συγκεκριμένο αντικείμενο. Ενδεικτικά αναφέρεται το έργο «Η κοινοτική διερμηνεία σε ελληνικό και διεθνές επίπεδο: ένα βήμα προς την επαγγελματική αυτονομία» [Δογορίτη Ελευθερία & Βυζάς Θεόδωρος (επιμ.) 2016] και η πρόσφατη ανακοίνωση με τίτλο «Η κοινοτική διερμηνεία στην Ελλάδα: Σχέσεις εξουσίας κατά τη διαπολιτισμική επικοινωνία» (Ρέστα, 2017b). Διαφαίνεται, συνεπώς, μια παρόμοια τάση με αυτή που παρατηρείται διεθνώς, όσον αφορά τον όρο της κοινοτικής διερμηνείας και την επικράτησή του στα ελληνικά (βλ. παραπάνω σελ. 15).

Κοινοτική και Δικαστική Διερμηνεία

Στο πλαίσιο της σκιαγράφησης αυτού του σχετικά νέου επαγγέλματος, που αφορά την επικοινωνία μεταξύ δημόσιων λειτουργών και απλών πολιτών, διάφοροι θεωρητικοί της διερμηνείας

⁵ Αναλυτικότερα βλ. <http://www.cigreece.gr/el/%ce%bc%ce%b5%ce%bb%ce%b5%cf%84%ce%b5%cf%83-%ce%b4%ce%b7%ce%bc%ce%bf%cf%83%ce%b9%ce%b5%cf%85%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%83/>

υποστήριξαν ότι η δικαστική διερμηνεία δε θα πρέπει να περιλαμβάνεται στις υπηρεσίες που αφορά ο όρος της κοινοτικής διερμηνείας. Ειδικότερα, η Wadensjö αναφέρει αυτή τη διάκριση, υποστηρίζοντας ότι στο πεδίο της δικαστικής διερμηνείας έχει επιτευχθεί διεθνώς ένα μεγαλύτερο επίπεδο επαγγελματοποίησης, αλλά και θεωρητικών ερευνών (Wadensjö 1998: 51-52). Υπέρ της διάκρισης αυτής επιχειρηματολογεί και ο Röchhacker, ο οποίος αναφέρει με τη σειρά του όχι μόνο το μεγαλύτερο ποσοστό επαγγελματοποίησης των δικαστικών διερμηνέων, αλλά και κάποιες διαφορές στη δεοντολογία των δύο ειδών (πχ. στην κοινοτική διερμηνεία ενδεχομένως ο διερμηνέας να μπορεί να παρέμβει πιο ενεργά από ό,τι ο δικαστικός διερμηνέας) (Röchhacker 2007: 38).

Όσον αφορά τη διάκριση αυτή στην Ελλάδα, ενδεικτική αναφορά αποτελεί η διδακτορική διατριβή του Αναστάσιου Ιωαννίδη με τίτλο «Θεωρητική επισκόπηση και εμπειρική αξιολόγηση της δικαστικής διερμηνείας ως μέσου προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Η ελληνική περίπτωση σε σύγκριση με τις συνθήκες στις γερμανόφωνες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (2015a), αλλά και τα άρθρα του «Η δικαστική διερμηνεία στην ελληνική πραγματικότητα» (2013b) και «Το κοινωνιολογικό προφίλ του δικαστικού διερμηνέα στην Ελλάδα υπό το πρίσμα της ενσωμάτωσης της ευρωπαϊκής Οδηγίας 2010/64/ΕΕ» (2015b), στα οποία αφήνεται να εννοηθεί –χωρίς να αναφέρεται ρητά– ότι η δικαστική διερμηνεία αποτελεί υποκατηγορία της κοινοτικής διερμηνείας. Ομοίως, η Αποστόλου θεωρεί στο έργο της ότι η δικαστική διερμηνεία περιλαμβάνεται στην κοινοτική διερμηνεία (2015: 21).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω επιχειρήματα των Wadensjö και Röchhacker, ενδεχομένως να προσφέρεται μια λογική εξήγηση για την κατάσταση στην ελληνική πραγματικότητα, καθώς στη χώρα μας ούτε το επάγγελμα του δικαστικού διερμηνέα χαιρεί ιδιαίτερης επαγγελματοποίησης. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι δεν υπάρχει προς το παρόν κάποιος εθνικός μηχανισμός

πιστοποίησης και δυνατοτήτων εκπαίδευσης, το επάγγελμα μπορεί να ασκηθεί από οποιονδήποτε, οι διερμηνείς δεν εκπροσωπούνται από κάποιο κατοχυρωμένο συλλογικό όργανο, ένωση ή σωματείο, και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τους δεν διέπονται από κανέναν κώδικα δεοντολογίας, ούτε ρυθμίζονται από κάποια συλλογική σύμβαση. Επίσης η αμοιβή τους ανέρχεται στο ποσό των 11,74 ευρώ για κάθε ανακριτική πράξη και των 17,64 για κάθε δικαστική υπόθεση, ακόμα και αν αυτή λόγω διακοπών και αναβολών διαρκέσει πλέον της μιας συνεδρίασης (Ιωαννίδης, 2015β). Οπότε, συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η διακρίση αυτή δεν έχει καθιερωθεί ακόμα στην Ελλάδα.

Κοινοτική Διερμηνεία και Διαπολιτισμική Μεσολάβηση

Η συχνή συνύπαρξη ή η εναλλαγή αυτών των όρων σε ελληνικά κείμενα, καθιστά αναπόφευκτη τη συζήτηση σε σχέση με την τεκμηρίωση της επιλογής του ενός έναντι του άλλου. Σύμφωνα με την Αποστόλου ο όρος *διαμεσολάβηση*, με την έννοια της σύνδεσης προσφύγων και μεταναστών με δημόσιους φορείς, χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά σε ελληνικό κείμενο το 2006 στην Κοινοτική Πρωτοβουλία Equal, «ένα εργαλείο της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση», η οποία «χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και στοχεύει στην πειραματική εφαρμογή και διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχόλησης» (Αποστόλου 2015: 60-61). Οι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές αναφέρονται και κατά τα έτη 2007, 2008, 2009 στα Ετήσια Προγράμματα του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ένταξης Υπηκόων Τρίτων Χωρών και τα προσόντα τους ορίζονται ασαφώς, ενώ περιγράφονται ως «γέφυρα επικοινωνίας» και φαίνεται να επωμίζονται το έργο της ανάδειξης της αξίας της διαπολιτισμικότητας στον τομέα της υγείας.⁶ Επίσης,

---

⁶ Αναλυτικότερα για τα Ετήσια Προγράμματα βλ. εδώ: http://ete.ypes.gr/?page_id=20

δεν υπάρχει αναφορά σε διαφορετική γλώσσα, παρά μόνο σε διαφορετικό φύλο, εθνοτική καταγωγή ή πολιτισμικές καταβολές (Αποστόλου 2015: 61-62). Παράλληλα, στο έργο SONETOR της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το οποίο ξεκίνησε το 2012 και αφορά την κατάρτιση διαπολιτισμικών μεσολαβητών, ο μεσολαβητής ορίζεται ως ο αρμόδιος για «την αμοιβαία ανταλλαγή γνώσεων και την εγκατάσταση θετικών σχέσεων» μεταξύ μεταναστών και πολιτών της κοινωνίας υποδοχής (Αποστόλου 2015: 63).⁷

Από τις παραπάνω ενδεικτικές περιπτώσεις επιβεβαιώνεται η ασάφεια σε σχέση με τη σημασία των όρων και κατ' επέκταση των ρόλων και των αρμοδιοτήτων όσων καλούνται να εργαστούν είτε ως κοινοτικοί διερμηνείς, είτε ως διαπολιτισμικοί μεσολαβητές, ακόμα και στο πλαίσιο θεσμών όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτή τη σύγχυση όρων και ρόλων επιχείρησε να διαλευκάνει ο Röchhacker, περιγράφοντας τη γλωσσική και πολιτισμική διαμεσολάβηση ως αναπόσπαστο κομμάτι κάθε μετάφρασης και διερμηνείας. Πιο συγκεκριμένα, ο θεωρητικός υποστηρίζει ότι στο πλαίσιο κάθε διερμηνείας υπάρχει μια εγγενής έννοια μεσολάβησης, η οποία απαρτίζεται από τρεις πτυχές: τη συμβατική που αφορά τις κοινωνικές σχέσεις, τη γνωσιακή που αφορά τις εννοιολογικές σχέσεις και τη πολιτισμική/γλωσσική που αφορά τις διαπολιτισμικές σχέσεις. Ολοκληρώνοντας τη θεωρητική του προσέγγιση ο Röchhacker διακρίνει τις επαγγελματικές υπηρεσίες του διαπολιτισμικού μεσολαβητή, με τη συμβατική έννοια της επίλυσης διαπολιτισμικών διαφορών, από εκείνες του κοινοτικού διερμηνέα, ο ρόλος του οποίου περιλαμβάνει μια εγγενή γνωσιακή και επικοινωνιακή (γλωσσική και πολιτισμική) διαδικασία μεσολάβησης (Röchhacker 2008: 9-26).

Ένα παράδειγμα, το οποίο θα μπορούσε ενδεχομένως να συμβάλει στην κατανόηση αυτού του διαχωρισμού, είναι το εξής: Σε μια ιατρική διερμηνεία, ο γιατρός αναφέρει τον όρο μιας

---

⁷ Αναλυτικότερα για το πρόγραμμα SONETOR βλ. εδώ: <http://www.sonetor-project.eu/>

ασθένειας. Κατά τη διερμηνεία προς τον αλλοδαπό ο διερμηνέας αναφέρει τον όρο, επεξηγώντας τη σημασία του. Αυτό είναι διερμηνεία και περιλαμβάνει στοιχεία διαμεσολάβησης εντός της ίδιας της διερμηνείας. Αν ο διερμηνέας, εκτός από τα παραπάνω, εξηγήσει στον αλλοδαπό πώς λειτουργεί το σύστημα υγείας της Ελλάδας και πού ενδεχομένως θα μπορούσε να λάβει πιο εξειδικευμένες υπηρεσίες για τη συγκεκριμένη ασθένεια, ο διερμηνέας λειτουργεί και ως σύμβουλος, προσφέροντας πληροφορίες όχι για να ολοκληρώσει με αποτέλεσμα την επικοινωνιακή διαδικασία μεταξύ γιατρού και ασθενούς, αλλά προκειμένου να βοηθήσει ο ίδιος ως άνθρωπος τον αλλοδαπό να προσανατολιστεί στη χώρα. Αυτή η πρακτική σίγουρα απομακρύνεται από τη διερμηνεία και πιθανόν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως διαπολιτισμική μεσολάβηση.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε, σε συμφωνία με την προσέγγιση του Röchhacker παραπάνω, ότι και σε διερμηνείες συνεδρίων προσφέρονται σύντομες επεξηγήσεις (διαμεσολάβηση) κατά τη διερμηνεία –χωρίς να χάνεται ο ουδέτερος ρόλος του διερμηνέα· στις περιπτώσεις που αναφέρεται ένα εθνικός θεσμός που δεν υπάρχει στη γλώσσα-στόχο ή όταν εκτιμάται ότι, για οποιονδήποτε λόγο, το κοινό-στόχος μπορεί να μην καταλάβει. Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικές βαθμίδες στη Γερμανία είναι εντελώς διαφορετικές από ό,τι στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα το Hauptschule είναι σχολείο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και οι μαθητές πηγαίνουν σε αυτό, χωρίς το προαπαιτούμενο της υψηλής βαθμολογίας, προκειμένου να μάθουν κάποια τέχνη και το παρακολουθούν για 5 ή 6 χρόνια, από την ηλικία των 11 έως 15-17 χρονών στην οποία και αποφοιτούν. Αν αναφερθεί αυτός ο όρος σε ένα συνέδριο, για παράδειγμα σε μια ενημερωτική εκδήλωση για Έλληνες μαθητές λυκείου, ο διερμηνέας θα πρέπει σύντομα, με δυο λέξεις, να καλύψει το διαπολιτισμικό χάσμα κατά την ταυτόχρονη διερμηνεία, λέγοντας ίσως: «το Χάουπτσούλε, κάτι αντίστοιχο με το ελληνικό επαγγελματικό λύκειο» ή «το Χάουπτσούλε, ένα επαγγελματικό γυμνάσιο και λύκειο». Αυτή

είναι η έννοια της εγγενούς διαμεσολάβησης εντός της διαδικασίας της διερμηνείας αυτής καθαυτής, όπως την αντιλαμβάνομαι μελετώντας τις αντίστοιχες θεωρίες.

Προς την ίδια κατεύθυνση με εκείνη του Röchhacker φαίνεται να κινείται και η θεωρητική ανάλυση της Sandra Hale, η οποία αναφέρει ότι

οι κώδικες (δεοντολογίας) εναντιώνονται στη λειτουργία των κοινοτικών διερμηνέων ως συνηγόντων, συμβούλων, θυροφυλάκων ή οτιδήποτε άλλου εκτός διερμηνέων. Αυτό, φυσικά, δεν αποκλείει περιπτώσεις στις οποίες ο διερμηνέας χρειάζεται να παρέμβει για να ζητήσει εξηγήσεις ή για να διευκρινίσει μια προφανή διαπολιτισμική παρεξήγηση [...], καθώς όλα αυτά αποτελούν μέρος των λειτουργιών ενός διερμηνέα. (Hale 2007: 126)

Παρακάτω, ωστόσο, υπογραμμίζει την ανάγκη να πραγματοποιηθεί μια εκτενής έρευνα για να διαπιστωθεί μέχρι ποιο σημείο επιτρέπεται να παρεμβαίνουν οι διερμηνείς για να μεσολαβήσουν διαπολιτισμικά, καθώς σε αυτό το πεδίο εντοπίζει μεγάλο ερευνητικό κενό (Hale 2008: 134).

Ολοκληρώνοντας την ενότητα σχετικά με τη διάκριση των όρων *κοινοτική διερμηνεία* και *διαπολιτισμική μεσολάβηση*, δε θα μπορούσα παρά να συμφωνήσω με την Αποστόλου, η οποία στο έργο της αναλύει αυτή τη σύγχυση όρων και παραθέτει το συμπέρασμα ότι η μεσολάβηση «εμπλέκεται με τη διαπραγμάτευση και τη διαιτησία, με ειρηνευτικές συμφωνίες και με υποθέσεις επιμέλειας τέκνων» (Αποστόλου 2015: 54). Απορρίπτοντας, συνεπώς, τον όρο της *διαμεσολάβησης* ως ελλιπή και προβληματικό σε σχέση με τη σαφήνεια ρόλων και αρμοδιοτήτων κατά τη διάρκεια της διερμηνείας, χρησιμοποιώ σε όλο το κείμενο τον όρο *κοινοτική διερμηνεία* (*κοινοτικοί διερμηνείς*) για την αναφορά στο πεδίο των υπηρεσιών διερμηνείας μεταξύ προσφύγων και μεταναστών και δημόσιων υπηρεσιών. Οι ρόλοι των κοινοτικών διερμηνέων παραμένουν ακόμα σχετικά ασαφείς· ωστόσο, η

βασική λειτουργία τους ως διερμηνέων (η οποία, βεβαίως, περιλαμβάνει μια εγγενή διαδικασία μεσολάβησης όπως περιγράφεται από τους θεωρητικούς της διερμηνειολογίας παραπάνω) τεκμηριώνει την προτίμησή μου σε αυτόν τον όρο.

Κοινοτική Διερμηνεία και Διερμηνεία Συνεδρίων

Πέρα από τις παραπάνω κατηγοριοποιήσεις και τους όρους που υποδεικνύουν διαφορές στα είδη της διερμηνείας και παρόλο που τα είδη διερμηνείας δεν περιορίζονται στα παραπάνω, ο διαχωρισμός μεταξύ της διερμηνείας συνεδρίων –η οποία αποτελεί το συχνότερο σημείο αναφοράς– και της κοινοτικής διερμηνείας μελετάται αρκετά συχνά. Σε αυτό το πεδίο κάποιες από τις βασικές, θεωρητικές προσεγγίσεις μας οδηγούν σε σημαντικά συμπεράσματα και αναλύονται παρακάτω.

Το 1996 οι Gentile et al. αντιπαρέβαλαν τη διερμηνεία συνεδρίων με τη διερμηνεία διαμεσολάβησης (*liaison interpreting*) –ο όρος αυτός συνυπήρχε εκείνη την εποχή με τον όρο *κοινοτική διερμηνεία* (*community interpreting*).⁸ Σε αυτό το δίπολο, η δικαστική διερμηνεία και η διερμηνεία επιχειρήσεων συμπεριλαμβάνονταν στη διερμηνεία διαμεσολάβησης. Το βασικό κριτήριο διαμόρφωσης αυτής της διάκρισης ήταν ο διαχωρισμός μεταξύ πολυμερών, διεθνών συνεδρίων από τη μία και διαπροσωπικών συνομιλιών μεταξύ δύο πλευρών μέσω διερμηνείας από την άλλη (Gentile et al 1996). Αυτό το δίπολο θέλησε να προσεγγίσει με διαφορετικό τρόπο ο Röchhacker (2007), καθώς παρατηρεί μια αλληλοεπικάλυψη ειδών στην περίπτωση της διαδοχικής διερμηνείας σε περιβάλλον συνεδρίων, συνήθως όταν πραγματοποιείται σε συνεδριάσεις επιχειρήσεων. Η αλληλοεπικάλυψη εντοπίζεται καθώς, σε αυτή την περίπτωση διερμηνείας συνεδρίων, υπάρχει μια διαπροσωπική συνομιλία μεταξύ δύο πλευρών μέσω διερμηνείας.

---

⁸ Αναλυτικότερα, βλ. παραπάνω, σελ 15.

Για τον λόγο αυτόν, ο Pöchhacker προτείνει μια πιο σαφή διάκριση των ειδών η οποία αποτυπώνεται σε ένα συνεχές που ξεκινά από τη διερμηνεία συνεδρίων, περνά σταδιακά στη διερμηνεία διαπραγματεύσεων/διαλόγου (*Verhandlungs-/Gesprächsdolmetschen*) και καταλήγει στην κοινοτική διερμηνεία (βλ. Πίνακα 1.2). Ως κριτήριο διαχωρισμού εξυπηρετεί σε αυτή την περίπτωση το κατά πόσο η διερμηνεία έχει έναν διεθνή προσανατολισμό (όπως στην τυπική μορφή μιας ταυτόχρονης διερμηνείας συνεδρίων) από τη μία και κατά πόσο η διερμηνεία έχει έναν ενδοκοινωνικό προσανατολισμό (*intrasozietär*) από την άλλη, δηλαδή κατά πόσο στρέφεται στο εσωτερικό της κοινωνίας (όπως στην τυπική μορφή μιας κοινοτικής διερμηνείας). Αναλυτικότερα, το συνεχές αυτό ξεκινά με διερμηνείες συνεδρίων σε διεθνή συνέδρια, οι οποίες έχουν έναν σαφώς διεθνή κι εξωστρεφή χαρακτήρα. Έπειτα το συνεχές οδηγείται στις διερμηνείες διαπραγματεύσεων, οι οποίες μπορεί να έχουν είτε διεθνή, είτε ενδοκοινωνικό χαρακτήρα, αναλόγως με το εάν πραγματοποιούνται στο πλαίσιο διεθνών συναντήσεων ή εθνικών φορέων και δημόσιων υπηρεσιών. Τέλος, το συνεχές ολοκληρώνεται με την κοινοτική διερμηνεία, η οποία λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο εθνικών φορέων και εξυπηρετεί την κοινωνία του ίδιου του κράτους (Pöchhacker 2007: 39-40).

Πίνακας 1.2

Συνεχές από τη διερμηνεία συνεδρίων στην κοινοτική διερμηνεία

διεθνές	ενδοκοινωνικό
ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ
(ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΕΩΝ/ΔΙΑΛΟΓΟΥ)	
ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΑ	

(Pöchhacker 2007: 39)

Μια ακόμα γνωστή προσέγγιση σύγκρισης των δύο ειδών διερμηνείας είναι εκείνη της Sandra Hale (2007), η οποία τήρησε το δίπολο διερμηνεία συνεδρίων-κοινοτική διερμηνεία και ανέλυσε τα δύο είδη ως προς (α) το επίπεδο λόγου, (β) την κατευθυντικότητα της γλώσσας (language directionality), (γ) την προξημική (proxemics), (δ) τον τρόπο διερμηνείας, (ε) τις συνέπειες ανακριβούς απόδοσης, (στ) το απαιτούμενο επίπεδο ακρίβειας, (ζ) τους συμμετέχοντες και (η) τον αριθμό των διερμηνέων. Στα σχόλια της υπογραμμίζει πόσο σημαντικό είναι να ερευνηθούν σε βάθος οι επιπτώσεις της παρέμβασης των διερμηνέων, καθώς η ανάγκη να επιτυγχάνεται υψηλό επίπεδο ακρίβειας κατά την κοινοτική διερμηνεία είναι επιτακτική. Ειδικότερα αναφέρει ότι, ενώ στη διερμηνεία συνεδρίων ένα έλλειμμα ακρίβειας στη διερμηνεία μπορεί να καλυφθεί με τα πρακτικά που εκδίδονται με το πέρας του συνεδρίου και ενώ σε συναντήσεις πολιτικού χαρακτήρα οι επίσημες αποφάσεις λαμβάνονται συνήθως «κάτω από το τραπέζι», εκτός του συνεδριακού χώρου, στην κοινοτική διερμηνεία το τίμημα της ανακρίβειας μπορεί να έχει σοβαρότατες επιπτώσεις (για παράδειγμα στην αντιμετώπιση της ασθένειας ενός ανθρώπου, στο αποτέλεσμα μιας δικαστικής υπόθεσης και άλλα) (Hale 2007: 31-32).

Παραμένοντας στο αντίστοιχο ερευνητικό πλαίσιο, ο θεωρητικός Erich Prunč (2011) βασίστηκε στη διάκριση μεταξύ διεθνούς και ενδοκοινωνικού χαρακτήρα διερμηνειών του Röchhacker (βλ. παραπάνω) και πρότεινε έντε διαφοροποιητικούς παράγοντες μεταξύ της διερμηνείας συνεδρίων (εννοώντας τα διεθνή συνέδρια με τη στενή έννοια του όρου) και της κοινοτικής διερμηνείας (εννοώντας τις διερμηνείες στο πλαίσιο της διαδικασίας ασύλου, στην αστυνομία, σε νοσοκομεία και σε δικαστήρια). Αυτοί οι διαφοροποιητικοί παράγοντες επικεντρώνονται σε συγκεκριμένα ζητήματα, ως εξής: (α) γνωσιακά ζητήματα, (β) πολιτισμικά ζητήματα, (γ) ζητήματα εξουσίας, (δ) ζητήματα πρόσβασης στο κείμενο και προβλεψιμότητας και (ε) ζητήματα διάδρασης και διαχείρισης του διαλόγου (Prunč 2011:

21-44). Οι παράγοντες αυτοί χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα που πραγματοποίησα με τον Ιωαννίδη το 2016 στην Ελλάδα, προκειμένου να αναδειχθεί η ύπαρξη και ο ξεχωριστός χαρακτήρας του επαγγέλματος των κοινοτικών διερμηνέων σε εθνικό επίπεδο. Τα αποτελέσματα της έρευνας αναλύονται στο επόμενο κεφάλαιο (Ioannidis & Resta 2016b: 215).

Ο ρόλος του Κώδικα Δεοντολογίας στην Κοινοτική Διερμηνεία: Η ανάγκη καθιέρωσής του στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τον Παναγιώτη Κελάνδρια (2016), αν θέλουμε να περιγράψουμε τον επαγγελματία μεταφραστή, θα πρέπει να προσεγγίσουμε την έννοια όχι από την πλευρά των γνώσεων και των δεξιοτήτων, αλλά από την πλευρά των κανόνων δεοντολογίας (Κελάνδριας 2016: 64). Ειδικότερα, ο Κελάνδριας αναλύει τη θεωρητική του προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία ο επαγγελματίας μεταφραστής δεν ορίζεται από τις αντιλήψεις περί επαγγελματία μεταξύ ακαδημαϊκών⁹ και αγοράς: τα επαγγελματικά όρια σε αυτό το επάγγελμα τίθενται από τους ίδιους τους μεταφραστές, καθώς ο μεταφραστής μπορεί να αποφασίζει ποιες αναθέσεις εργασίας αναλαμβάνει, ανάλογα με το εάν μπορεί να τις φέρει σε πέρας ή δεν μπορεί, σύμφωνα με την προσωπική του δεοντολογία και τις αξίες που δημιουργούν οι δεοντολογικοί του κανόνες. Τέλος, ο Κελάνδριας οδηγείται στο συμπέρασμα ότι ο ίδιος ο επαγγελματίας μεταφραστής γνωρίζει τη σημασία της εργασίας του για την κοινωνία (Κελάνδριας 2016: 63-67).

Η παραπάνω προσέγγιση αναδεικνύει τη σημασία της δεοντολογίας στο επάγγελμα του μεταφραστή για τη σκιαγράφηση του επαγγέλματος. Με αυτή τη ανάλυση συμφωνώ και θεωρώ ότι

---

⁹ Παρόλο που οι ακαδημαϊκοί –και η αγορά– δε διαδραματίζουν τον καθοριστικό ρόλο της σκιαγράφησης και του ορισμού του επαγγελματία μεταφραστή, σύμφωνα με τον Κελάνδρια, συμβάλλουν στο να μετατρέπουν τον ημιαπαγγελματία σε επαγγελματία βάσει της ανάλογης παιδαγωγικής προσέγγισης και του αντίστοιχου περιεχομένου διδασκαλίας (Κελάνδριας 2016: 61).

αφορά με παρόμοιο τρόπο και το επάγγελμα του διερμηνέα καθώς, όποιες κι αν είναι οι απαιτήσεις ενός εργοδότη ή ενός πελάτη υπηρεσιών διερμηνείας, ο ίδιος ο διερμηνέας, ανάλογα με το τι δέχεται και τι απορρίπτει να πράττει βάσει προσωπικής δεοντολογίας και πρακτικών, διαμορφώνει εν μέρει, σε συνδυασμό με το σύνολο όσων ασκούν το επάγγελμα, τις αποδεκτές (δεοντολογικές) πρακτικές, σκιαγραφώντας το προφίλ του επαγγελματία. Βέβαια, σε αρκετές περιπτώσεις διερμηνείας υπάρχουν παράγοντες που αξίζει να μελετηθούν αναλυτικά στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης: για παράδειγμα, κατά πόσο επηρεάζεται ο πρώην πρόσφυγας, ο οποίος εκτελεί χρέη διερμηνέα, στις αποφάσεις του σύμφωνα με τη δεοντολογία του, όταν φοβάται μην απολυθεί και αρχίσει να εργάζεται αναγκαστικά ως εργάτης, μην έχοντας άλλη εναλλακτική, λαμβάνοντας παράλληλα μικρότερο μισθό; Τον αντίστοιχο προβληματισμό (βιοπορισμός και *κάνω ό,τι μου ζητηθεί* ή *λαμβάνω τις αποφάσεις μου και απέχω* *όποτε δε συμφωνώ*) περιγράφει και ο Κελάνδριος για τη μετάφραση (2016: 65). Ο προβληματισμός αυτός δεν πρόκειται να αναλυθεί περαιτέρω σε αυτό το σημείο, καθώς αποτελεί αντικείμενο άλλης έρευνας, ωστόσο σε καμία περίπτωση δε μειώνει τη σημασία της ύπαρξης δεοντολογίας για το επάγγελμα του κοινοτικού διερμηνέα. Τουναντίον· η παραπάνω προσέγγιση αναφέρεται για να αναδείξει τον καθοριστικό ρόλο της ύπαρξης δεοντολογίας στο επάγγελμα του διερμηνέα, ειδικά στις περιπτώσεις κοινοτικής διερμηνείας, στις οποίες τα δεοντολογικά διλήμματα είναι εντονότερα.

Την ίδια ανάγκη για ένα δεοντολογικό πλαίσιο, ειδικότερα για το επάγγελμα του διερμηνέα όταν προσφέρει τις υπηρεσίες του σε κοινοτικό περιβάλλον (κοινοτική διερμηνεία) υπογραμμίζει και ο Graham. H. Turner (2007). Συγκεκριμένα αναφέρει ότι

η δημιουργία ενός κατάλληλου μοντέλου της σχέσης μεταξύ των ασκούντων το επάγγελμα και εκείνων που λαμβάνουν τις υπηρεσίες (της διερμηνείας) στο πλαίσιο ενός Κώδικα Δεοντολογίας, θεωρείται καθοριστική για την επαγγελματοποίηση.

(Turner 2007: 182)

Οι παραπάνω βιβλιογραφικές αναφορές είναι ενδεικτικές και χρησιμοποιούνται για να αναδειχθεί το μεγάλο κενό που υπάρχει σε αυτόν τον τομέα στην Ελλάδα. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με την Αποστόλου (2015), παρόλο που υπάρχουν εκτενείς κώδικες δεοντολογίας γενικά για τη μετάφραση και τη διερμηνεία (πχ. ΑΙΙC,¹⁰ ΠΕΕΜΠΠ¹¹ και άλλοι), εντοπίζονται ελάχιστα δείγματα ενός κώδικα δεοντολογίας για την κοινοτική διερμηνεία. Πιο συγκεκριμένα υπάρχουν διαθέσιμοι οι εξής: (α) ο μονοσέλιδος Κώδικας Δεοντολογίας Διερμηνέων για την Υπηρεσία Ασύλου και την Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής, ο οποίος συνοπτικά παραθέτει κάποια βασικά στοιχεία δεοντολογίας, (β) ο εκτενής «Κώδικας Ηθικής, Δεοντολογίας και Οδηγός Σωστής Διερμηνείας» του Σωματείου Διερμηνέων Ελληνικής Νοηματικής (Αποστόλου 2015: 179-180). Στο σημείο αυτό θα προσθέσουμε: (γ) τον Κώδικα Δεοντολογίας της Ελληνικής Ένωσης Διερμηνέων και Μεταφραστών Σπανίων Γλωσσών (ΕΛΕΝΔΙΜΕΣΓ), της οποία τα μέλη είναι αποκλειστικά κοινοτικοί μεταφραστές και διερμηνείς. Η επαγγελματική αυτή ένωση συστάθηκε αργότερα, στις 10 Ιανουαρίου 2016, και στον κώδικα δεοντολογίας της, τον οποίο υπογράφουν ότι δέχονται και ακολουθούν όλα τα μέλη της, γίνεται αναφορά στις εξής αρχές: τη διαρκή εξέλιξη δεξιοτήτων και ικανοτήτων, την εχεμύθεια και την εμπιστευτικότητα, την αμεροληψία, την ακρίβεια και την πληρότητα, την κόσμια συμπεριφορά, την υπευθυνότητα και το πνεύμα αλληλεγγύης και συναδελφικότητας.¹²

¹⁰ Ο κώδικας δεοντολογίας της ΑΙΙC βρίσκεται εδώ: <http://www.aiic-interpreters.gr/aiic3.htm>

¹¹ Ο κώδικας δεοντολογίας της ΠΕΕΜΠΠ βρίσκεται εδώ: <http://old.peem-pip.gr/files/%CE%9A%CF%8E%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CF%82%20%CE%94%CE%B5%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CF%82.pdf>

¹² Ο κώδικας δεοντολογίας της ΕΛΕΝΔΙΜΕΣΓ βρίσκεται εδώ: <https://drive.google.com/file/d/0B6ibkNs2g817aEU2dEsxbDAwYzQ/view>

Υπάρχει επίσης ο κώδικας δεοντολογίας της ΜΚΟ ΜΕΤΑδραση, για τον οποίο η Αποστόλου αναφέρει τα εξής:

Η ΜΚΟ ΜΕΤΑδραση, που έχει αναφερθεί πολλές φορές διότι είναι ο κύριος πάροχος υπηρεσιών κοινοτικής διερμηνείας για το ελληνικό δημόσιο αυτή την περίοδο, αναφέρει στον ιστοχώρο της ότι διαθέτει Κώδικα Δεοντολογίας, αλλά και αυτός δεν εμφανίζεται πουθενά. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι η συνήθης πρακτική είναι οι Κώδικες Δεοντολογίας να δημοσιοποιούνται στους ιστοχώρους των φορέων κοινοτικής διερμηνείας, εν μέρει λόγω και της διάθεσης διάδοσης μιας γνώσης και πρακτικής που έχει θετικά αποτελέσματα στον χώρο, ο οποίος έχει πραγματικά ανάγκη να έχει πρόσβαση σε παραδείγματα καλής πρακτικής.

(Αποστόλου 2015: 180)

Είναι γεγονός ότι οι εκπρόσωποι της ΜΕΤΑδρασης κρατούν κρυφό τον κώδικα δεοντολογίας τους, κάτι που μπορώ να επιβεβαιώσω και προσωπικά, έπειτα από συζήτηση με εκπρόσωπο της εν λόγω οργάνωσης. Η μυστικότητα αυτή εκφράστηκε ρητά και δημοσίως, στην ημερίδα Εργασίας «Εφαρμογή της Οδηγίας 2010/64/ΕΕ και δικαστηριακή μετάφραση και διερμηνεία» που οργάνωσε η Γενική Διεύθυνση Μετάφρασης Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη Θεσσαλονίκη στις 8 Απριλίου 2016, στην οποία ήμουν προσωπικά παρούσα και κατά τη διάρκειά της η εκπρόσωπος της ΜΕΤΑδρασης αρνήθηκε να δώσει στο κοινό οποιαδήποτε πληροφορία σε σχέση με τον κώδικα δεοντολογίας της οργάνωσης (και το κρυφό εκπαιδευτικό υλικό τους, παρεμπιπτότως) όταν ερωτήθηκε.

Ωστόσο, στο πλαίσιο της αδημοσίευτης πτυχιακής εργασίας τους με τίτλο «Η διερμηνεία στο ελληνικό σύστημα ασύλου» (2015), οι νέες απόφοιτες της Ειδικεύσης Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου Μαρία Δημητροπούλου και Μάρω Μαντζιάρρα, κατάφεραν να αντλήσουν πληροφορίες σχετικές με αυτόν τον μυστικό κώδικα δεοντολογίας της ΜΕΤΑδρασης. Στην εργασία των φρέσκων ερευνητριών αναφέρονται, σχετικά, τα εξής:

Ο Κώδικας Δεοντολογίας της ΜΕΤΑδρασης επικεντρώνεται στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των διερμηνέων της. Υπογραμμίζει την ουδετερότητα και την αμεροληψία που πρέπει να διακατέχει τους διερμηνείς και εξασφαλίζει το απόρρητο των συνεντεύξεων, αφού επιβάλλει την τυποποιημένη καταστροφή των σημειώσεων μετά το πέρας της διαδικασίας. Ακόμα, οι διερμηνείς της ΜΕΤΑδρασης είναι υποχρεωμένοι να γνωστοποιούν στον Επόπτη τους (που συνιστά τη «φωνή του διερμηνέα» μέσα στην Υπηρεσία Ασύλου) την ενδεχόμενη σύγκρουση συμφερόντων που παρουσιάζεται κατά τη διάρκεια μίας συνέντευξης (π.χ. εάν ο/η διερμηνέας γνωρίζει τον αιτούντα/την αιτούσα άσυλο). Επιπρόσθετα, η Μετάδραση προστατεύει τα προσωπικά δεδομένα των διερμηνέων της δίνοντας στον καθένα από έναν κωδικό. Οι διερμηνείς, δηλαδή, δε συστήνονται με το όνομα τους αλλά με τον κωδικό τους, εξασφαλίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την ανωνυμία τους. Ακόμη, μία από τις σημαντικότερες αρχές του Κώδικα Δεοντολογίας της Μετάδρασης είναι, σαφώς, η πολιτισμική ευαισθησία που πρέπει να χαρακτηρίζει τους διερμηνείς της κατά την άσκηση της διερμηνείας.

(Δημητροπούλου, Μαντζάρα 2015: 12)

Σε αυτό το σημείο, εν είδει παρένθεσης, θα ήθελα να σχολιάσω κάποιο σημείο του παραπάνω κώδικα. Το γεγονός ότι άνθρωποι συστήνονται ως αριθμοί στο εργασιακό τους περιβάλλον με βρίσκει προσωπικά αντίθετη, καθώς υπονομεύει την προσωπικότητα του εκάστοτε ως ανθρώπου, ενώ η πρακτική της ταύτισης ανθρώπων με αριθμούς αντί για ονόματα σε κάποιους θυμίζει άλλες εποχές... Με το ίδιο σκεπτικό θα έπρεπε ενδεχομένως οι διερμηνείς να προσέρχονται στην εργασία τους –η οποία εκ των πραγμάτων προϋποθέτει τη φυσική παρουσία τους- μεταμφιεσμένοι, προκειμένου να εξασφαλίζεται ακόμα καλύτερα η ανωνυμία τους. Με το παραπάνω –ίσως περιπαικτικό– σχόλιο θα ήθελα, ως επαγγελματίας διερμηνέας αλλά και ως άνθρωπος, να υπογραμμίσω το αναξιοπρεπές σημείο αυτής της διαδικασίας

και να τονίσω ότι η ψεύτικη ταυτότητα στις μικρές κοινότητες μεταναστών και προσφύγων της Ελλάδας δεν εξασφαλίζει την ανωνυμία, πόσω μάλλον δεδομένου ότι οι εμπλεκόμενοι στη συνομιλία γνωρίζουν φυσιογνωμικά τον διερμηνέα αφού τον έχουν δει. Για να κλείσω την παρένθεση: το όνομα του καθενός αποτελεί στοιχείο της ταυτότητάς του. Από την άλλη, η ανωνυμία του δεν μπορεί να εξασφαλιστεί όταν υπάρχει φυσική παρουσία του ατόμου στη διαδικασία. Σε κάθε περίπτωση, η προστασία των εργαζόμενων διερμηνέων θεωρώ ότι θα μπορούσε να εξασφαλιστεί με πολλούς, διαφορετικούς τρόπους που προσφέρουν τα παραδείγματα από άλλες χώρες, με πιο οργανωμένα συστήματα κοινοτικής διερμηνείας (πχ. ΗΠΑ, Καναδάς, Νορβηγία και άλλα). Κλείνω την παρένθεση και επανέρχομαι στη δεοντολογία των κοινοτικών διερμηνέων στην Ελλάδα.

Στην έλλειψη ενός καθιερωμένου κώδικα δεοντολογίας αναφέρεται και μια ακόμα έρευνα που διεξήχθη στην Ελλάδα από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (Sissie Theodosiou, Maria Aspioti, Teresa Paragiannopoulou, Akrivi-Irene Panagiotopoulou 2015) με τίτλο “Research Report on Intercultural Mediation for Immigrants in Greece” (οι ερευνητές του παρόντος έργου χρησιμοποιούν τους όρους *διαπολιτισμικοί μεσολαβητές* και *διαπολιτισμική μεσολάβηση* για να αναφερθούν στους κοινοτικούς διερμηνείς και στην κοινοτική διερμηνεία αντίστοιχα, όπως αναλύθηκαν οι όροι παραπάνω). Συγκεκριμένα αναφέρονται τα εξής:

Δεν υπάρχουν ακόμα καταγεγραμμένα επαγγελματικά δικαιώματα για τους διαπολιτισμικούς μεσολαβητές, ούτε υπάρχει κάποιο επίσημο επαγγελματικό προφίλ. Αυτό σημαίνει ότι ο διαπολιτισμικός μεσολαβητής δεν αναγνωρίζεται ακόμα ως ανεξάρτητο και νομικά αυτόνομο επάγγελμα στην Ελλάδα, αλλά συνήθως γίνεται αντιληπτός ως ένας επαγγελματίας του πεδίου των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών που φέρει ένα συμπληρωματικό προσόν και μια παραπάνω δεξιότητα.

Οι περισσότεροι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον δημόσιο τομέα εθελοντικά.

Συνήθως πρόκειται για μετανάστες οι οποίοι, όταν κληθούν, λειτουργούν ως διερμηνείς-διαπολιτισμικοί μεσολαβητές. Μόνο λίγοι από αυτούς μπορεί να έχουν εκπαιδευθεί ως διαπολιτισμικοί μεσολαβητές. [...] Φυσικά υπάρχουν πάντα οι ανεπίσημοι διαπολιτισμικοί μεσολαβητές, δηλαδή άνθρωποι από τις κοινότητες των μεταναστών οι οποίοι συνοδεύουν τους συμπατριώτες τους, μεσολαβώντας σε διάφορες δημόσιες υπηρεσίες για τη διεξαγωγή γραφειοκρατικών διαδικασιών ή την επίλυση προβλημάτων (πχ. υγείας).

(Theodosiou et al. 2015: 5)

Παρά τις προσπάθειες για την αναγνώριση του ρόλου του διαπολιτισμικού μεσολαβητή και για την καταγραφή των επαγγελματικών δικαιωμάτων του στην Ελλάδα, δεν υπάρχει ακόμα κάποιο νομικό πλαίσιο για τη συζήτηση αυτών των διαδικασιών και συνεπώς δεν υπάρχουν διαδικασίες αναγνώρισης ούτε για τα επαγγελματικά δικαιώματα, ούτε για την εκπαίδευση και την πιστοποίηση. Ωστόσο τελευταία παρατηρείται αυξανόμενο ενδιαφέρον για κάτι τέτοιο από την πλευρά των κρατικών αρχών.

(Theodosiou et al. 2015: 28)

Τα παραπάνω, βέβαια, δημοσιεύτηκαν το 2015 –πριν την ίδρυση της ΕΛΕΝΔΙΜΕΣΓ και τη δημιουργία του κώδικα δεοντολογίας της– και οδηγούν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει ένα μεγάλο κενό όσον αφορά τη δεοντολογία αυτών των επαγγελματιών. Το κενό αυτό θα μπορούσε ενδεχομένως να χαρακτηριστεί ως και επικίνδυνο, αν λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι η δεοντολογία καθορίζει την επαγγελματική συμπεριφορά των διερμηνέων σε συνεντεύξεις ασύλου, σε ποινικές διαδικασίες, στη χορήγηση θεραπειών για ασθένειες και σε άλλα άκρως σημαντικά ζητήματα. Η ύπαρξη του νέου Κώδικα Δεοντολογίας της ΕΛΕΝΔΙΜΕΣΓ κρίνεται ιδιαίτερα ενθαρρυντική και θα μπορούσε να αποτελέσει μια πολύ καλή βάση για ένα εθνικό δεοντολογικό πλαίσιο κοινοτικής διερμηνείας στην Ελλάδα, καθώς φαίνεται να ακολουθεί τα διεθνή πρότυπα κωδίκων δεοντολογίας κοινοτικής διερμηνείας.

ας. Ωστόσο, θα πρέπει να εφαρμοστούν ειδικές πρακτικές προώθησης και διάδοσης του κώδικα σε όλους τους συμβαλλόμενους φορείς (σε ΜΚΟ, δημόσιες αρχές και υπηρεσίες, ανοιχτές δομές φιλοξενίας προσφύγων, εκπαιδευτικούς φορείς και αλλού) προκειμένου, μέσω σχετικών συζητήσεων, διαδράσεων και τροποποιήσεων, να αρχίσει να καθιερώνεται η δεοντολογία του επαγγέλματος σε εθνικό επίπεδο.

Θα εξυπηρετούσε ακόμα περισσότερο, σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, αν στον κώδικα δεοντολογίας διευκρινίζονταν συγκεκριμένες αρμοδιότητες και ρόλοι των κοινοτικών διερμηνέων ανάλογα με το ειδικό εργασιακό τους περιβάλλον. Ειδικότερα αναφέρεται από τις Kristina Goustaffson, Eva Norström και Ingrid Fioretos (2013) ότι ενδεχομένως να απαιτούνται διαφορετικές δεξιότητες για τους διαφορετικούς τομείς διερμηνείας, γεγονός που επηρεάζει τους αντίστοιχους ρόλους των διερμηνέων σε αυτά τα περιβάλλοντα εργασίας (Goustaffson et al. 2013: 191).

Παλαιότερη σχετική, αναλυτική αναφορά γίνεται και από την Claudia Angelelli (2004) η οποία συμπεραίνει ότι είναι απαραίτητο να διαχωριστούν η ιατρική, η κοινοτική, η δικαστική διερμηνεία (και η διερμηνεία συνεδρίων) καθώς επικρατούν διαφορετικές συνθήκες εργασίας σε κάθε είδος, οι οποίες απαιτούν διαφορετική συμπεριφορά από τον διερμηνέα. Για παράδειγμα, στη δικαστική διερμηνεία υπάρχει κοινό (δημόσια διερμηνεία), ενώ στην ιατρική όχι (ιδιωτική διερμηνεία), με αποτέλεσμα να διαμορφώνονται διαφορετικά επικοινωνιακά περιβάλλοντα που επηρεάζουν αντίστοιχα τον ρόλο και τη συμπεριφορά του διερμηνέα. Συνοψίζοντας τη σχετική ανάλυση, η Angelelli προτείνει το εξής:

Μια πιο ολοκληρωμένη θεωρία της διερμηνείας θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την εργασία του διερμηνέα όσον αφορά την επεξεργασία πληροφοριών, μαζί με τη διάδραση διαλόγου και το *κοινωνικό περιβάλλον* στο οποίο είναι ενσωματωμένη αυτή η διάδραση. Θα πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη τα τρία (ή περισσότερα) μέρη της διάδρασης, καθώς σχετίζονται μεταξύ τους ως συσυστηματικοί σε μια διαπροσωπική σχέση. Η θε-

ωρία θα πρέπει να αντιλαμβάνεται αυτή τη διάδραση ως ενσωματωμένη σε έναν φορέα, ο οποίος ο ίδιος είναι ενσωματωμένος στο σύνολο της κοινωνίας. Συνεπώς, θα λαμβάνει επίσης υπόψη τη φύση της διάδρασης (ιδιωτική ή δημόσια) και τους κανόνες επικοινωνίας που διέπουν μια τέτοιου είδους διάδραση, καθώς και τους επικοινωνιακούς στόχους της. Αντί να ορίζουμε πώς πρέπει να είναι ο ρόλος ενός διερμηνέα κατά τη διάρκεια μιας διάδρασης σύμφωνα με ένα ιδανικό μοντέλο, αυτή η νέα θεωρία θα μπορούσε να περιγράψει τον ρόλο του διερμηνέα βάσει πλαισιοθετημένων πρακτικών των συμβαλλόμενων μερών εν ώρα εργασίας. Θα μπορούσε επίσης να λάβει υπόψη τον διερμηνέα ως ένα ορατό, ισχυρό άτομο που διαδραματίζει έναν συγκεκριμένο ρόλο στη διάδραση. (Η έμφαση δική μου.)
(Angelelli 2004: 133-134)

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι ένας αποτελεσματικός κώδικας δεοντολογίας κοινοτικών διερμηνέων –με την έννοια που γίνεται το επάγγελμα προς το παρόν αντιληπτό στην Ελλάδα και περιλαμβάνει τη διερμηνεία σε διάφορα επικοινωνιακά περιβάλλοντα (νοσοκομεία, αστυνομία, διαδικασίες ασύλου και τα λοιπά) όπως περιγράφηκε παραπάνω– θα είναι χρήσιμο να περιλαμβάνει κάποιες υποκατηγορίες ρόλων, αρμοδιοτήτων και αξιών, όσον αφορά τα επιμέρους περιβάλλοντα εργασίας και τους αντίστοιχους επικοινωνιακούς στόχους. Η αρχή έγινε με την ΕΛΕΝΔΙΜΕΣΓ, οπότε έχοντας κατά νου κάποιους τέτοιους στόχους εξειδίκευσης του κώδικα, μπορεί να καθιερωθεί σταδιακά ένας λειτουργικός επαγγελματικός κώδικας δεοντολογίας κοινοτικής διερμηνείας στην Ελλάδα, στοχευμένος για το κάθε είδος κοινοτικής διερμηνείας.